

О. В. Сажок

Луцьке хрестовоздвиженське братство

ЛУЦЬКЕ ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКЕ БРАТСТВО – релігійно-просвітницьке та церковно-доброчинне об'єднання православної спільноти Волині. Засн. 1871 як правонаступник братства, що діяло у Луцьку від бл. 1617 до бл. 1713, з метою пропагувати ідеї самодержавства, православ'я, народності. Згідно зі статутом, усіма поточ. справами відала рада, а найважливіші питання діяльності розглядали на заг. зборах. Член братства могли бути особи православ. віросповідання різного соц. стану і статі. Юрид. підтвердження прав отримало 1873. На той час Л. Х. б. нарах. 79 осіб, серед них – київ., волин. і поділ. генерал-губернатор Ф. Трепов, обер-прокурор Найсвятішого Синоду К. Побєдоносцев, таєм. радник В. Саблер. Активну участь у роботі ради братства брали голова з'їзду мирових посередників П. Косач, історик, етнограф, архівіст, письменник О. Левицький. З ініціативи Л. Х. б. розпочато реставрацію постраждалого від пожежі Хрестовоздвижен. храму (пам'ятка архітектури 17 ст., відбуд. і освяч. 1890), оздоблено декілька занедбаних храмів (зокрема Свято-Троїц. кафедрал. собор і Свято-Покров. церкву), зведено нові культові споруди в центрі Луцька (каплиці Іверської Божої Матері та П'ятницької Божої Матері). 1890 братство облаштувало давньосховище, в якому зберігалися рукописні книги і стародруки, що належали брат. книгозбірні 17 ст. На його базі проводили й екскурс. роботу (фактично цей заклад став першим громад. музеєм Луцька). Братчики також заклали книгарню, бібліотеку, притулок, лікарню (розташовувалася в мурованому будинку, який зберігся донині у дещо переробленому вигляді) для найбіднішого насел. міста та околиць; організували нар. читання для насел. краю. 1906 при Л. Х. б. відкрито церк.-парафіял. школу, згодом при ній почали діяти вечірні класи для дорослих (усі заклади були доступ. для людей різного віросповідання та статків). Після 1-ї світової війни, коли Зх. Волинь територіально увійшла до складу Польщі, братство стало виразником інтересів українців і їхнім просвітн. центром. 1935 затв. новий статут. На той час братчики переклали українською мовою багато богослужб. книг. Наприкінці 2-ї світової війни, після звільнення Волині військами рад. армії, Л. Х. б. припинило існування.

Державний архів

Держ. арх. Волин. обл. Ф. 36, оп. 13 а, спр. 406.

Рекомендована література

1. Девятисотлетие православия на Волыни, 992–1892 гг. Ж., 1892;
2. Жилюк С. І. Російська православна церква на Волині (1793–1917 рр.). Ж., 1996;
3. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.). Лц., 2008.

Бібліографічний опис:

Луцьке хрестовоздвиженське братство / О. В. Сажок // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-59451>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).